

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Handreiking

vrijwillig gebiedsdossier voor (zeer) kleine drinkwaterwinningen

6 november 2023

Europese Drinkwaterrichtlijn: risicoanalyse en -beheer drinkwaterwinningen

De Europese Unie (EU) heeft op 16 december 2020 de herziene Drinkwaterrichtlijn vastgesteld¹. Deze herziening heeft invloed op de manier waarop in Nederland omgegaan wordt met onder andere bronnen van drinkwater. De EU heeft hiervoor een systematiek van risicoanalyse en risicobeheer geïntroduceerd. Deze systematiek is gericht op de beheersing van de kwaliteit van drinkwater in relatie tot volksgezondheid. Risicoanalyse en risicobeheer is onder meer van toepassing op de kwaliteit van het water in de gebieden waaruit water wordt gewonnen voor drinkwaterproductie, oftewel het ruwe grondwater.

Risicoanalyse en -beheer hebben niet alleen betrekking op winningen voor de openbare drinkwatervoorziening, maar ook op alle private drinkwaterwinningen. De EU geeft de Nederlandse overheid de ruimte om uitzonderingsposities te geven aan (zeer) kleine winningen. De Nederlandse overheid heeft bij de implementatie van de Europese drinkwaterrichtlijn besloten dat zowel kleine als zeer kleine winningen *vrijgesteld* zijn van de verplichtingen voor risicoanalyse en risicobeheer uit de Drinkwaterrichtlijn.

Heeft u een kleine of zeer kleine winning?

Een kleine winning levert 10 tot 100 m³ drinkwater per dag of bedient 50 tot 500 personen per dag. Een zeer kleine winning levert minder dan 10 m³ per dag of bedient minder dan 50 personen per dag. Deze (zeer) kleine winningen zijn in Nederland vrijwel uitsluitend winningen in eigendom en beheer bij private ondernemingen ('waterleveranciers'), zoals campings en recreatieparken.

Als u minder dan 100 m³ drinkwater per dag levert of minder dan 500 personen per dag bedient, bent u uitgezonderd van de verplichtingen voor risicoanalyse en risicobeheer.

Wanneer u meer dan 100 m³ drinkwater per dag levert of meer dan 500 personen per dag bedient, moet u wel voldoen aan de eisen aan risicoanalyse en risicobeheer. In dat geval

¹ Richtlijn (EU) 2020/2184 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2020 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (herschikking)

wordt u geacht om eens per zes jaar het landelijke 'Protocol Gebiedsdossiers en uitvoeringsprogramma's drinkwaterwinningen' te volgen. Voor meer informatie hierover kunt u contact opnemen met uw provincie.

Waarom toch risicoanalyse en -beheer voor (zeer) kleine winningen?

Ondanks de vrijstelling van de verplichting voor risicoanalyse en risicobeheer kan het voor u als (drink)waterleverancier uit een kleine of zeer kleine winning wel relevant zijn om inzicht te hebben in de mogelijke risico's van de drinkwaterkwaliteit die u levert aan uw klanten. Niet alleen in de huidige situatie, maar ook richting de toekomst. Activiteiten aan het maaiveld (ook van burens en omliggende bedrijven) kunnen leiden tot verontreiniging van het grondwater. En activiteiten uit het verleden kunnen vele jaren later nog de kwaliteit van het te onttrekken grondwater beïnvloeden. Verontreiniging van grondwater kan de kwaliteit van drinkwater van voldoende (wettelijk vereiste) kwaliteit onder druk zetten. Dat kan uiteraard ook bedrijfseconomische consequenties hebben. Verontreinigingen in drinkwater kunnen bovendien gevolgen hebben voor de gezondheid van mensen en dieren.

Ook kunnen er risico's spelen ten aanzien van waterbeschikbaarheid. Door klimatologische veranderingen en de invloed van andere onttrekkingen in de omgeving kunnen grondwaterstanden wijzigen en kan de beschikbaarheid van zoet grondwater als bron voor drinkwaterproductie mogelijk onder druk komen te staan. Dit kan uiteraard gevolgen hebben voor de productie van de benodigde/gewenste hoeveelheden drinkwater.

Daarom: inzicht in de risico's voor de kwaliteit en beschikbaarheid van het onttrokken grondwater als bron voor drinkwaterproductie is aan te bevelen, ook al is dit niet verplicht. Op basis van dit inzicht kan vervolgens worden bepaald of het nodig is – niet verplicht! – om maatregelen te treffen om de eventuele risico's weg te nemen of te beheersen.

Relatie met andere wettelijke verplichtingen

Relatie met onttrekkingsvergunning of -melding

Meestal heeft u bij een onttrekking van meer dan 10 m³ per uur een vergunning nodig. Voor meer informatie hierover kunt u terecht bij uw waterschap. Voor grondwateronttrekkingen met een onttrekkingsvolume van minder dan 150.000 m³ per jaar zijn waterschappen het bevoegd gezag en dus vergunningverlener. Voor industriële toepassingen met een onttrekkingsvolume van meer dan 150.000 m³ per jaar én voor de openbare drinkwaterwinningen zijn provincies het bevoegd gezag.

Andere wet- en regelgeving blijft van toepassing

Voor kleine en zeer kleine winningen gelden ook andere verplichtingen. De mogelijkheid om vrijwillig risicoanalyse en risicobeheer uit te voeren doet niets af aan andere geldende wet- en regelgeving vanuit onder meer de Drinkwaterwet, de Drinkwaterregeling en het Drinkwaterbesluit. Aan alle eisen en verplichtingen uit deze wet- en regelgeving moet onverminderd worden voldaan. Dit betreft bijvoorbeeld de monitoring van de waterkwaliteit van het drinkwater, vaak door een laboratorium. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILenT) houdt toezicht op het voldoen aan deze eisen en verplichtingen.

Relatie met verplichtingen vanuit de Kaderrichtlijn Water

Vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) gelden ook verplichtingen voor monitoring en rapportage over winningen van water voor menselijke consumptie. Het gaat dan om eens per zes jaar meten van de waterkwaliteit en het bepalen van de toestand van een drinkwaterwinning. Deze verplichtingen hebben alleen betrekking op alle winningen van meer dan 10 m³/dag of voor meer dan 50 personen. De zeer kleine winningen zijn dus uitgesloten van deze verplichtingen, maar de kleine en grotere winningen niet.

Provincies zijn verantwoordelijk voor bescherming van de grondwaterkwaliteit en zesjaarlijkse rapportage aan de EU over de winningen van meer dan 10 m³/dag of voor meer dan 50 personen. De wijze waarop zij deze verplichtingen invullen verschilt per provincie². Provincies werken hierbij vaak samen met de eigenaren/beheerders van (kleine) winningen. Voor meer informatie hierover kunt u contact opnemen met uw provincie.

² Landelijke werkgroep grondwater, 2018. Werkwijze overige winningen voor menselijke consumptie.

Vrijwillige risicoanalyse voor kwaliteit en beschikbaarheid van te winnen water

Hieronder wordt een eenvoudige werkwijze beschreven die gevolgd kan worden om (periodiek) vrijwillig inzicht te krijgen in mogelijke risico's voor (zeer) kleine winningen voor drinkwaterproductie, en hoe deze vervolgens te beheersen. Het uitgangspunt hierbij is het laag houden van administratieve lasten en kosten voor betrokken partijen.

Proces: wie kunt u betrekken bij uw risicoanalyse?

Het initiatief voor een vrijwillige risicoanalyse ligt in principe bij u als eigenaar/beheerder van de winning. Provincies hebben de wettelijke rol en taak om grondwater te beschermen in Nederland. U kunt daarom uw provincie benaderen voor samenwerking en het inbrengen van kennis en informatie vanuit de provincie, bijvoorbeeld over de bodem en het grondwater.

Met een goede voorbereiding (inventarisatie van gegevens) kan de risicoanalyse volledig worden afgerond in één of twee overlegmomenten met de provincie en mogelijk andere partijen. Zo kan uw inspanning hiervoor beperkt blijven.

Naast de provincies spelen waterschappen ook een rol. Waterschappen zijn namelijk het bevoegd gezag voor onttrekkingen van minder dan 150.000 m³/jaar. U kunt daarom het waterschap in uw omgeving ook betrekken bij uw risicoanalyse en risicobeheer. Het waterschap kan met name relevante gebiedskennis, hydrologische kennis en informatie over waterkwaliteit inbrengen.

Ten slotte kunt u terreinbeheerders (bij natuur) of de betreffende gemeente benaderen voor input en om mee te denken. Bijvoorbeeld als het gaat om eigendom en beheer van de grond, of over ruimtelijke ontwikkelingen in uw omgeving.

Vorm en inhoud: hoe ziet uw risicoanalyse eruit?

Een vrijwillige risicoanalyse bestaat uit een beknopte beschrijving van risico's en eventuele maatregelen om deze risico's te beperken of te beheersen. De vorm kunt u naar eigen inzicht of in overleg met de betreffende provincie en/of waterschap bepalen. De inhoud

kan meer of minder uitgebreid worden vormgegeven. Mogelijk heeft de betreffende provincie al een format uitgewerkt. Als indicatie kan uitgegaan worden van een document van circa 2 tot 4 pagina's.

In de onderstaande tabel zijn de stappen opgenomen die gezet kunnen worden om risico's en eventuele maatregelen voor een kleine of zeer kleine winning in beeld te brengen. Daarbij is ook aangegeven welke informatie daarbij verzameld en geanalyseerd kan worden, en welke partijen daarbij kunnen helpen.

Mogelijke inhoud van een notitie 'risicoanalyse (zeer) kleine winning van water voor menselijke consumptie'	
Onderdeel	Bevat
1. Beschrijf de ligging en de relevante kenmerken van de winning	<ul style="list-style-type: none"> • Het onttrekkingsgebied – het gebied waar water infiltreert dat uiteindelijk wordt opgepompt door uw winning. De provincie kan helpen bij het bepalen van de begrenzing hiervan, al dan niet indicatief. De risicoanalyse richt zich op dit gebied. • De opgepompte hoeveelheden per jaar en variaties daarin per maand. • Maximale wincapaciteit op basis van technische pompcapaciteit. • Diepte van de winning ten opzichte van maaiveld of NAP. • De wijze van waterzuivering bij uw drinkwaterproductie. Dit bepaalt in welke mate eventuele verontreinigingen verwijderd (kunnen) worden en dus niet in het drinkwater terecht komen.
2. Beschrijf het grondwatersysteem en de omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • De bodemopbouw bij uw winning in relatie tot de diepte van de winning (zie hierboven). Het gaat hierbij om de samenstelling van het bodem-materiaal en om de aanwezigheid van bodemlagen in de ondergrond die slecht of juist goed waterdoorlatend zijn. Dit is van belang om in te schatten hoe snel eventuele verontreinigingen uw winning kunnen bereiken. De provincie of het waterschap kan deze informatie aan u verschaffen. • Grondwaterstanden en ontwikkelingen daarin (trends) en ook de stromingsrichting van grondwater. Dit is van belang voor het doen van uitspraken over (toekomstige) waterbeschikbaarheid. Provincie of waterschap kan hiervoor de informatie aanleveren. • Reistijd van het grondwater: hoe lang is water maximaal onderweg, van infiltratie in het onttrekkingsgebied tot aan de locatie van uw winning. De provincie kan helpen bij het (indicatief) bepalen hiervan. Dit is van belang om in te schatten op welke termijn een eventuele verontreiniging van het grondwater uw winning kan bereiken. • Bestaand landgebruik binnen het onttrekkingsgebied, nu en in de komende 6 jaren. • Andere aanwezige grondwateronttrekkingen in de omgeving en bijbehorende onttrekkingsvolumes. Provincie of waterschap kan hiervoor de informatie aanleveren.

Mogelijke inhoud van een notitie 'risicoanalyse (zeer) kleine winning van water voor menselijke consumptie'

Onderdeel	Bevat
	<ul style="list-style-type: none">• Eventueel aanwezige bodemverontreinigingen binnen het onttrekkingsgebied en in de directe omgeving. Informatie hierover is te vinden op het bodemloket (http://www.bodemloket.nl/kaart). De betreffende provincie kan ook informatie verschaffen.• Aanwezige ondergrondse activiteiten binnen het onttrekkingsgebied, zoals warmte-koude-opslag (WKO), winning van geothermie en/of andere boringen of voorzieningen in de ondergrond. De betreffende provincie hiervoor informatie verschaffen.
3. Analyseer de waterkwaliteit en bepaal eventuele normoverschrijdingen	<ul style="list-style-type: none">• Kijk of de kwaliteit van geleverd drinkwater gelijk blijft op basis van de reguliere, eigen monitoring. Dit kan relevante inzicht geven in ontwikkelingen in de kwaliteit van het onttrokken grondwater. De provincie kan helpen bij het beoordelen van deze gegevens.• Analyse van waterkwaliteitsgegevens in de omgeving afkomstig van reguliere monitoring door provincie en/of waterschap. De provincie of het waterschap kan hiervoor mogelijk gegevens aanleveren en analyseren.• Aan te raden is om (minimaal eens per 6 jaar) een bemonstering van het gewonnen grondwater uit te laten voeren en dit monster te laten analyseren op alleen mogelijk relevante stoffen/parameters, om zo kosten beperkt te houden. Welke parameters mogelijk relevant zijn, kan door de provincie worden aangegeven op basis van actuele inzichten en monitoringresultaten op andere, nabijgelegen locaties. Met het uitvoeren van dergelijke metingen kan inzicht verkregen worden in de kwaliteit van het water dat u onttrekt en (bij herhaling) kan de ontwikkeling in grondwaterkwaliteit over de jaren in beeld gebracht worden.• Wanneer er verontreinigende stoffen in het grondwater zijn aangetroffen, zeker bij hoge en/of stijgende concentraties over de jaren, kan samen met de provincie en mogelijk andere betrokken partijen worden geprobeerd te achterhalen waar deze verontreinigingen vandaan komen.
4. Analyseer de risico's ten aanzien van waterkwaliteit	<ul style="list-style-type: none">• Breng op basis van de voorgaande stappen in beeld welke knelpunten en risico's er nu en in de toekomst aan de orde kunnen zijn voor de grondkwaliteit in het onttrekkingsgebied. Zowel monitoringresultaten als (ontwikkelingen in) landgebruik in de omgeving kunnen hierbij van belang zijn. Vanwege het specialistische karakter van deze analyse wordt geadviseerd deze stap samen met de provincie en/of andere relevante partijen uit te voeren.
5. Analyseer de risico's ten aanzien van waterbeschikbaarheid	<ul style="list-style-type: none">• Dit betreft de mogelijke risico's voor het niet volledig kunnen oppompen van de door u benodigde hoeveelheden grondwater. De informatie uit stap 2 vormt hiervoor de input. Vanwege het specialistische karakter van deze analyse wordt geadviseerd deze stap samen met de provincie en/of andere relevante partijen uit te voeren.

Risicobeheersing door het nemen en monitoren van maatregelen

Op basis van de stappen 4 en 5 van de risicoanalyse kan het gewenst of nodig zijn om maatregelen te treffen. Het gaat hier om maatregelen die in de komende zes jaar genomen kunnen worden met het oog op de leveringszekerheid van voldoende drinkwater van voldoende kwaliteit op korte en langere termijn. Dit kan maatregelen betreffen voor en door uzelf. In veel gevallen zullen (ook) maatregelen juist door andere partijen moeten worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld omdat dat hun wettelijke taak of rol in ruimtelijke ordening (gemeente), milieu en/of grondwaterbeheer (waterschap, provincie) en -bescherming (provincie) is.

Het afwegen en vaststellen van eventuele maatregelen kan plaatsvinden in overleg met de provincie en eventuele andere betrokken partijen.

Bij het bepalen van maatregelen kan onderscheid gemaakt worden in:

- maatregelen in de fysieke omgeving binnen het onttrekkingsgebied;
- maatregelen in het milieu- en/of beschermingsbeleid van rijk, provincie of gemeente;
- maatregelen in de sfeer van bewustwording bij andere partijen: communicatie;
- maatregelen voor monitoring van waterkwaliteit of bepaalde parameters, voor het volgen van risico's in de tijd.

Over eventuele kosten van maatregelen en verdeling van die kosten kunt u afspraken maken met de partijen die een rol spelen bij de maatregelen. Hetzelfde geldt voor de planning van maatregelen en eventuele afspraken over periodieke afstemming over de voortgang van maatregelen.

Om commitment van alle betrokken partijen concreet te maken wordt hierbij aanbevolen de planning van maatregelen en gemaakte afspraken schriftelijk vast te leggen.

Dit is een publicatie van:

Ministerie van Infrastructuur en
Waterstaat Postbus 20901
2500 EX Den Haag

november 2023